

Woman in Culture and Arts

The Role of the Women's Organization of Iran in the Cultural Modernization of Women's Society through the Campaign against Illiteracy (1966-1979)

Nooroddin Nemati¹ | Fatemeh Samiei²

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of History, Faculty of Literature, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: n.nemati@ut.ac.ir

2. PhD Student in History of Iran after Islam, Tehran, Iran. E-mail: samiei.f@ut.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Article history: Received: 2 October 2024 Received in revised form: 13 January 2025 Accepted: 20 January 2025 Published online: 2 October 2025 Keywords: <i>Cultural Modernization,</i> <i>Elevation of Women's Status,</i> <i>Fight against Illiteracy,</i> <i>Women's Freedom,</i> <i>Women's Organization of Iran.</i>	With the preparation of the White Revolution Charter in 1962, achieving development was established as the main strategy of the country. In this strategy, economic development was regarded as the cornerstone of a paradigm shift toward equitable development across all areas. The most significant impediment to economic development was determined to be the widespread illiteracy of the populace. A new lifestyle necessitated a distinct worldview as a result of this development. Therefore, economic development programs were perceived as complementary to the cultural foundations of society, which were altered through education and the promotion of a new lifestyle. In this context, women were instrumental in the cultural transformation, and the primary impediment to the implementation of development programs was the illiteracy of many women. Thus, the primary inquiry of the article is: What was the rationale and methodology behind the development and implementation of adult women's literacy programs in order to effectuate this cultural transformation? The strategies and policies for cultural change were clarified in order to address this question, and the role and performance of the Women's Organization of Iran as the custodian of this modernization in women's society were examined using the concept of cultural modernization and a descriptive-analytical approach. Based on the research findings, "women's freedom" and "elevation of women's status" were two major themes in this discourse, aiming first to increase the number of literate women, thus creating a new image of women that would pave the way for the transformation of traditional roles and the reproduction of western culture through them.
Cite this article: Nemati, N., & Samiei, F. (2025). The Role of the Women's Organization of Iran in the Cultural Modernization of Women's Society through the Campaign against Illiteracy (1966-1979). <i>Woman in Culture and Art</i>, 17(3), 325-342. DOI: http://doi.org/10.22059/jwica.2025.383052.2087	
 © The Author(s). DOI: http://doi.org/10.22059/jwica.2025.383052.2087 Publisher: The University of Tehran Press.	

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

انتشارات دانشگاه تهران

زن در فرهنگ و هنر

نقش سازمان .ان ایران د. نوسازی فرهنگی جامعه زنان از طریق ب. ا. ا. یکار با بی سواد (1345-1357)

. فاط

1. گروه تا دانشگاه تهران، ته. n.nemati@ut.ac.ir

2. گروه تاریخ، دانشکده ادبیات، دانشگاه تهران، تهران، ایران را samiei.f@ut.ac.ir

اطلاعا	چکیده
لا لا الاله:	با تهی. منشور انقلاب سفید در سال 1341، د. به توسعه راهبرد اصلی کشور تعیین شد. در این راهبرد، توسعه اقتصادی به عرصهها قلمداد شد. بی سواد شمار بسیار از مردم، بزرگترین مانع در کسب اقتصادی بود. از طرفی توسعه سبک جدیدی از زندگی را داشت که نیازمند جهان بینی متفاوت بود؛ بنابراین، تغییر در بنیادهای فرهنگی معه که از طریق آموزش و پرور سب جدید زندگی صورت می گرفت، مکمل برنامه های توسعه اقتصادی در نظر گرفته شد. زنان در ن، رکن اصلی در ای. تغییر فرهنگ می کرد و بی سواد شد یار از آنان، ماب اصلی تحقق برنامه ها توسعه توصیف شد. از این رو، سؤال اصلی م حاضر این است که برنامه های سوادآموزی زنان بزرگسال چرا و چگونه بگذاری و هدف گذاری شد تا تغییر فر نگی را به آورد. برای به این پرس با تقاده م نوسازی فرهنگی به روش توصیفی-تحلیلی، راهبردها و سیاست گذاری های تغییر فرهنگی تبیین و نش و عملکرد سازمان زبان ایران به عنوان تولى این نوسازی در جامعه زنان بررسی شد. براساس یافته های پژوهش، «آزادی زنان» و «اعتلای مقام زن» دو کلان طرح در ان گفتمان بودند از این طریق، در گام نخست ب نش شد زن باسواد، تصویر جدید از زن را ذائقه پذیر کنند تا در پی آن، فرایند تغییر نقش های سنتی زنان و بازتولد فر نگ غربی توسط آنان آغاز
کلیدواژه ها:	
آزادی زن، اعتلای مقام زن، یکار بی سواد، سازمان	
نن ای نوسا بی	
فره ن ی.	

الانلا: نعمتی، نورالدین و یعی، (1404). سازمان زنان ایران در نوسازی هنگی جامعه نان از طریق برنامه یکار با بی سواد (1345-1357). زن در فرهنگ و هنر، 17(3)، 342-325. DOI:

<http://doi.org/10.22059/jwica.2025.383052.2087>

DOI: <http://doi.org/10.22059/jwica.2025.383052.2087>

© نویسندگان.

. انتشارات دانشگاه تهران.

پروہشکاه علوم انسانی ومطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پیش از این، درباره موضوع سوادآموزی بان ایران در دهه پنجاه . . پژوهش‌هایی صورت گرفته است. کتاب *سازمان زن* (Ranjbar Omrani, 2008) از جمله این موارد است. نویسنده در این کتاب، مسیر دگرگونی و نوسازی جایگاه اجتماعی زنان ایرانی را از زمان شکل‌گیری انجمن‌های زنان در دوره قاجار به تا . . . بان زنان . . بررسی کرد. به . . کارکردهای تشکیل سازمان زنان، نحوه مدیریت و کارگروه‌های آن پرداخت. این پژوهش، تنها اشاره‌ای جزئی به برنامه مبارز با بی‌سوادی زنان بزرگسال شد.

در مقاله «انقلاب مسالمت‌آمیز: مروری بر فعالیت‌ها و دستاوردهای سازمان زنان ایران (1357-1343)» (Afkhani, 1997) نویسنده که خود در دهه پنجاه شمسی دبیر کل سازمان زنان بود، طرح‌ها، برنامه‌ها و به‌طور کلی استراتژی سازمان را که مبتنی بر اجرای برنامه انتقال عملی و ذهنی از سنت به مدرنیته در جامعه زنان بود، مورد ملاحظه قرار داد و شکل‌گیری آن را حاصل نزدیک به یک قرن جنبش زنان توصیف کرد. از این‌رو در این مقاله، اقدامات متجددانه سازمان و ایستادگی در برابر مخالفت گروه‌های محافظه‌کار دولتی و عناصر سنتی جامعه، از مهمترین دستاوردهای . . . بیان می‌شود.

از مطالعات دیگر می‌توان از دو مقاله «بررسی عملکرد کمیته ملی پیکار با بی‌سوادی در عرصه‌های بین‌المللی و ملی طی سال‌های 1357-1344» (Sajadi, 2018) و «بررسی تشکیلات و برنامه‌های ملی پیکار با بی‌سوادی در دوره پهلوی دوم» (Sajadi, 2017) نام برد. نگارنده در این مقاله‌ها مسئله مبارزه با بی‌سوادی در ایران را از دوره قاجار به بررسی کرد و با تمرکز بر دو دهه پایانی حکومت پهلوی، نحوه شکل‌گیری کمیته ملی پیکار با بی‌سوادی و فعالیت‌های این کمیته برای مبارزه با بی‌سوادی، برگزاری کلاس‌های سوادآموزی، تهیه کتاب‌های درسی برای نوسوادلان و برپایی همایش‌های ملی و بین‌المللی را مطالعه کرد و همکاری‌هایی را به این کمیته با سازمان‌هایی. ندد سازمان زنان ایران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و یونسکو داشته توصیف کرد.

در این پژوهش‌ها، سوادآموزی زنان بزرگسال به عنوان جزئی از برنامه ملی . . . بی‌سوادی مطرح شده و تنها روند گاهنگاری این برنامه‌ها توصیف شده است. اما تدقیق حاضر، سوادآموزی زنان را به عنوان یکی از نقشه‌های راه برنامه کلان نو دستیابی به توسعه مورد توجه قرار می‌دهد. این‌رو در این مقاله به جای بررسی صرف روند تاریخی طرح‌های سوادآموزی، سیاست‌گذاری‌ها و راهبردهای تعیین‌شده تولیدان تصمیم‌ساز کشور در راستای ایجاد نوسازی فرهنگی در جامعه زنان تبیین می‌شود. تا بتوان از آن طریق، تحلیل همجانبه‌ای از طرح‌های سوادآموزی زنان به دست دد.

نظریه مدرنیاسیون در دهه ی بعد از جنگ ... بهاد، ارادیم مسلط در نظریات توسعه بود. هر چند گفتمان مرکزی نظریه توسعه سازی م... به مباحث توسعه و مسائل اقتصادی است، بسیاری از مسائل اجتماعی و فرهنگی جوامع را نیز تحت تأثیر قرار می دهد؛ زیرا نظریات نوسازی حاوی مفاهیم خاصی است که خواهان ایجاد دگرگونی در ابعاد و مسائل اجتماعی و فرهنگی کشورهای به اصطلاح جهان سوم است. در چنین دورنمایی از نوسازی، تغییر و دگرگونی هم شامل الگوهای مادی زندگی و هم تحو... در شیوه تفکر و اندیشه و به طور کلی بعد فرهنگی زندگی می شود. از مهمترین ویژگی های این نظریه این است که نوسازی یک فرایند تدریجی، روبه پیشرفت و تک خط است. ۱. که همه جوامع بشری ناگزیر باید همان مرحله ای را طی کنند که کشورهای غربی پشت سر گذاشته اند. در آغاز این مرحله، جوامع سنتی ... آن جمع غربی که مترقی قلمداد می شوند، قرار دارند؛ بنابراین، نوسازی یک فرایند غربی شدن یا به عبارت بهتر، امریکایی شدن است. ایالات متحده الگویلا برای تقلیدلا لا لا لا لا لا لا لا عرصه نوسازی بیواز. دلا. لا لا لا لا لا لا لا لا لا لا، توسعه یافتگی بازتاب دینداری سنتی و ارزش های ماقبل مدرن است. به این ترتیب کشورهای پیشرفته غربی باید ارزش های مدرن را به ملت های عقب مانده تلقین کنند و به وسیله کمک های اقتصاب فر، فرهنگی و نظمی موجبات پیشرفت آنها را فراهم سازند. اهمیت دگرگونی ارزش ها در این مکتب به اندازه ای است که نوسازی منوط به جایگزینی ارزش های جدید به جای ارزش های سنتی و ابتدایی ادرت سنتج به. غ. ارزش ها مهمترین شرط نوسازی بود (Beigdelou, 2016: 75-76).

بدین‌سان نظریه مدرنیزاسیون در جستجوی دلایل درونی برای توجیه عقب‌لاندگی
اسلام را با لایه‌های زیرین و باطنی‌ترین لایه‌ها

(Behnam, 1996: 137). در نتیجه تغایر و نوسازی فرهنگی عامل مهمی در توسعه‌یافتگی بود. بر این اساس، مدل‌های اقتصادی نظریات توسعه، معمولاً با مدل‌های فرهنگی همراه هستند. در این فرایند، اعتقاد بر این است که فرهنگ‌ها طول‌تطور خود، از یک مسیر تاریخی مشخصی عبور می‌کنند؛ بنابراین، چند فرض مسلم درباره‌ی این‌تطور وجود دارد: عقب‌ماندگی فرهنگی برخی از کشورهای قدیمی یک تأخر تاریخی است، توسعه‌ی فرهنگ این ممالک باید مرحله‌به‌مرحله انجام گیرد، فرهنگ غربی (T) مراحل (A) را طی کرده‌تر از دیگر فرهنگ‌هاست و غرب باید به کشورهای عقب‌مانده کمک کند تا این مراحل را بگذرانند (Ibid: 139-140).

4. انتقال‌شناسی از سنت به مدرنیته: ییکار با بی‌سواد

رابطه بی‌سوادى و جاهل‌بودن افراد از مباحثى بود که در دوره قاجاریه و سال‌های پیش از نهضت مشروطه در میان روشنفکران مطرح شده بود. د. این فضای گفتمانی، آموزش غربی حیاتى برای کسب پیشرفت و آزادى قلمداد می‌شد. آن . لا لا لا لا لا لا لا کردند که ایران بلاد لا لا دستیابى به آزادى سیاسى و پیشرفت اجتماع لا لا لا لا لا لا لا اقتصادى، لاهای آموزش غربى را اقتباس کند. در نتیجه خواست لا آموزش اجبارى و کاهش شمار بی‌سوادان در صدر مطالبات مشروطه‌خواهان قرار داشت (Manshary, 2018: 26-32).

در دوره رضاشاه، در دایه ضرورت اقدام علیه بی. و. تعلیمات اکابر در سال 1315 دایر شط. دبق اساسنامه این اداره بنا شد تا در مدارس روزانه، کلاس‌های. تحت عنوان کلاس اکابر تشکیل شود تا عموم بی‌سوادان مخصوصاً کارمندان دولت، پیشه‌وران، اصناف، کارگران و... خواند و نوشتن زبان فارسی را بیابا. (Journal of Education, 1939. (12).

کلاس‌های اکابر تا پایان دوره سلطنت رضاشاه دایر بود، اما گسترش برنامه به‌صورتی نبود که همه بزرگسالان بی‌سواد را به کلاس جذب کند؛ مضافاً اینکه بی‌سوادان به‌ضرورت سواد اعتقادی نداشتند. لنتیجه تشکیل کلاس‌ها در محدوده شهرها متوقف می‌شد. افزون بر آن، نظر به اینکه گسترش تعلیمات رسمی مملکت در حدی نبود که کلیه کودکان لازم‌التعلیم را لالایرد، هر سال چندین برابر این عده بر قدرمطلق بی‌لادان کش لالوده می‌شد (Ghasemi & Noori, 1976: 3).

4-1. . . یاد م . . وادآموزی در دههٔ چهل و ییجاه

در پی ثبات نسبی شرایط سیاسی کشور، نخستین گام عملی برای مبارزه با بی... توسط دولت برداشته شد... سال 1335، در کنار طرح‌های و... سازمانی، بی‌سوادی و لزوم مبارزه با... نیز لحاظ شد. در این زمان، وزارت فرهنگ در... برنامه‌های بسته‌وگر... رزه با بی‌سوادی، با همکاری وزارت کشور و اداره تعلیمات اکابر در سال 1335، برای تشویق و هدایت بانوان روستایی به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی و آشناسازی آنان به مزایای زندگی نوین در مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها و بخش‌ها، انجمن‌هایی از بانوان رؤ... ای ادارات، دب... وزگاران و سایر بانوان تحصیل کرده، کلاس‌هایی تشکیل داد. این انجمن‌ها به کمیسیون‌های فرهنگ، بهداشتی، خانه‌داری، بهداشت و کلاس‌های اکابر بانوان روستایی تقسیم شده بودند تا از طریق آموزش سواد به زنان روستایی، آنان را با فرهنگ غربی آشنا سازند (Iran National Documents and Library Organization, 297/30805).

با آغاز دهه چهل، انقلاب سفید به عنوان منشور جدید اجتماع ایران، اصول کلی برنامه مدرنیزاسیون کشور را ترسیم کرد. در این میان، وظیفه زنان خطیر اعلام شد؛ زیرا بر عهده آنان بود تا اصول این انقلاب را در ذهن و ضمیر فرزندان خود درونی کنند. از طرفی دستیابی به پیشرفت مادی کشور نیازمند به‌کارگیری نیروی فعال آنان در شئون مختلف حیات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ایران بود تا روزبه‌روز کشور را به سطح مدرن‌ترین کشورهای جهان برسانند.

(Pahlavi, 1966: 117).

دین‌ترتر، بنیان‌بار دیگر پس از دهه کوتاه سلطنت رضاشاه، محور سیاست‌گذاری... نخستین گام در سیاست‌های جدید، سوادآموزی در جامعه زنان بود. هدف به‌کارگرفتن نیروی انسانی زنان و پرورش استعدادها و نهفته آنان بود تا دگرگونی‌های بنیادین را در جامعه تسهیل کنند و جامعه را در مسیر مدرن‌شدن قرار دهند. شمار بسیار زیاد زنان بی‌سواد در ایران و تأثیر عمیق و شدید بی‌سوادی بر کیفیت زندگی و وضع اجتماعی، آگاه و تحکیم جامعه زنان را با مشکلات بسیاری مواجه کرده بود؛ زیرا این مسئله نقش اجتماعی و اقتصادی آنان را محدود می‌تخاست (Weekly bulletin of Womwn's Organization of Iran, 2: (408), 1975).

پس از تشکیل سپاه دانش و تلاش در راه گسترش آموزش ابتدایی در شهر و روستاهای ایران، هنوز شمار بی‌سوادان بسیار بود. در نتیجه ضرورت اقدام مؤثری برای ریشه‌کن کردن بی‌سوادی در میان بزرگسالان و طبقات فعال جامعه، اساس می‌شد و همگام با تدوین برنامه‌های... لایحه‌ای، تشکیل سازمانی که مسئولیت مبارزه با بی‌سوادی را مستقیماً عهده‌دار شود، ضرورتی ویژه تلقی شد (Ghasemi & Noori, 1976: 11). بر این اساس، برنامه سوم عمرانی با شعار «تعلیم سواد برای ت...

5. سازمان زنان ایران متولی برنامه‌های نوسازی فرهنگی

با شکست برنامه‌های مبارزه با بی‌سوادی و عدم دستیابی به افق‌های تعیین‌شده در برنامه‌ها، از سال 1349 طبق دستور کمیته پیکار با بی‌سوادی، امور اجرایی مبارزه با بی‌سوادی به سازمان‌های اجراکننده (ادارات آموزش و پرورش، کار و امور اجتماعی و سازمان زنان) واگذار شد (Ibid, 293/133441).

سازمان زنان به عنوان یک مجموعه غیرانتفاعی، به ریاست اشرف بهلوی و نیابت فریده دیبا در سال 1345 با هدف بالابردن دانش فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و سیاسی زنان ایران و آگاه‌کردن آنان به حقوق جدید تشکیل شد. در نتیجه بازسازی ... و، ی‌ک‌ن. صلی وظایف این سازمان تعریف شده بود که یکی از راه‌های دستیابی به این هدف، یعنی بازتولید فرهنگ غربی از طریق کوشش در راه تعمیم آموزش و پرورش زنان ایران به‌ویژه پیکار با بی‌سوادی و کمک به گسترش آموزش حرفه‌ای زنان و سپس تجهیز آنان به‌منظور شرکت گسترده در نوسازی ملی بیان شد (Bylaws of the Women's Organization of Iran, n.d.: 3-4).

از آنجا که نرخ بی‌سوادی زنان به‌ویژه زنان روستایی بسیار زیاد بود، این مسئله سده در برابر برنامه‌های توسعه اقتصادی قرار داشت و حاکی از آن بود که نیروی انسانی زنان در رشد و توسعه و برنامه‌های نو... نق... ایفا نمی‌کند. پیش‌بینی می‌شد در صورت ادامه این روند در سال آخر برنامه عمرانی پنجم، نه میلیون از جمعیت زنان روستانشین بی‌سواد خواهند ماند (Homayounpour, 1974: 5-6).

مهناز افخمی، دبیر کل سازمان زنان ایران در دهه پنجاه و وزیر مشاور در امور زنان در دولت امیرعباس هویدا، تحقق استقلال اقتصادی زنان را اولویت سازمان زنان ایران بیان کرد. او درباره اتخاذ این سیاست توضیح داد که حتی اگر تساوی حقوقی کامل میان زن و مرد بر سایر برنامه‌های سازمان میسر نمی‌شد، تأثیر چندانی نمی‌توانست در وضع زنان ایران بگذارد؛ زیرا در آن زمان، زن... انبی از نظر فاحشا، ی‌رکسی و اقتصادی هنوز وابسته بود. در نتیجه فعالیت‌های اجرایی سازمان بر تأمین استقلال اقتصادی زنان متمرکز شد. واضح بود که استقلال اقتصادی به طسح سواد و آموزش حرفه‌ای بستگی داشت. از این رو، هسته مرکزی س... آموزش سواد و آموزش حرفه‌ای تمرکز کرد. مسئله دیگر، موضوع عوزرندان زنان بود که مشکل بزرگی در راه سوادآموزی محسوب می‌شدند. در نتیجه ضرورت نگهداری از فرزندان و شوهرداری به شکل پیرامان رفاه، تنظیم خانواده... ه‌دکودک در سازمان زنان برای تغییر شرایط سنتی منجر شد (Iranian Studies Foundation; Oral History Program, 1982: 31-32). بنابراین ر... لت سازمان زنان ایران به گونه... ستد و... ستده تعیین شد تا مح... مطلوبی برای تغییر عقاید و افک... سنتی بوجود آورد و زمینه... را بر... - و خلاقیت زنا فراهم

کند تا موجب دگرگونی بسیاری از روش‌ها و باورها که معلول عوامل اقتصادی دانسته می‌شد، شود؛ زیرا در این سه ست‌گذاری‌ها مهمترین مبنای اولیه آزادی زن با استقلال وی آغاز می‌شد و با آموزش فکری... بی‌اوب برای امرارمعاش، بد... وابستگی به مردی‌کی از پایه‌های اساسی آزادی زن را تشکیل دادند. (The Report of the Women's Organization of Iran, 1987: 12-13).

5-1. سازمان ملل متحد و تلاش برای جهانی‌سازی ارزش‌های فرهنگی مدرن در موضوع زنان
اولین گام در مسیر تغییر فرهنگی و بسط... شهرهای مدرن در... توسط سازمان ملل در... 1946 با تل‌یکش «کمیسون مقامزن» صورت گرفت. این کمیسون با شعار اعتلای مقام زن و ایجاد اصل تساوی حقوقی میان زن و مرد و رفع تبعیض از زنان، ترندگذاری‌های خاصی را برای ایجاد تغییر ذائقه و تصویر ذنی از زن که در آن مدرنیته ارزش و هرچه جز آن ضدا... فرهنگ بود، آغاز کرد. به دنبال آن برابری، صلح و توسعه به عنوان شعار اصلی و راهبردی مسئله زنان، سه بی شکل‌گ یریشماری قطعنامه و عهدنامه درباره مشارکت زنان در امور سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شد (Weekly Bulletin of Women's Organization of Iran, 2-3: (225), 1971).

با اینکه منشور ملل متحد، اعلامیه جهانی حقوق بشر و دیگر سندهای بین‌المللی، تبعیض بر پایه جنسیت را ممنوع اعلام کرده بودند، به‌علت وجود قوا نیز داخلی، رسوم و عادات‌های سنتی، بسیاری از حقوق و ارزش‌های مدرن اجرا نمی‌شد. سازمان ملل به کشورهای عضو فشار می‌آورد که نه‌تنها قطعنامه‌ها را اجرا کنند، بلکه سعی داشت در عادات سنتی نیز که برخورداری از این حقوق را محدود می‌ساخت، تغییراتی به‌وجود آید. در نتیجه پس از تنظیم عهدنامه‌هایی درباره حقوق سیاسی و مدنی، حق تابعیت و حق رضایت به‌لچودزاج و حداقل سن برای زناشویی، در سال 1967 مجمع عمومی سازمان ملل به اتفاق آراء، اعلامیه الغای تبعیض نسبت به زنان را تصویب کرد و طی سند واحدی، حقوق و آزادی‌های لازم تسا لا لا و زنان را معین ت‌خاس (2: (356), 1974, Ibid). هدف تغییر طرز تفکلا لا دگرگونی در نظام ارزش‌ها نسبت به زنان و نقش زن در خانواده و جامعه و اقلع‌عپذیرش تصویر جدید از زن بود. برای این امر، دستورالعمل‌هایی توسط سازمان ملل متحد طرح و به کشورهای عضو لادع‌غ‌می‌شد (برای مطالعه مفاد این طرح‌ها ر.ک: Ibid, 1974, 7: (361); 3: (362); 7: (361)).

بدین ترتیب، بخش عمده‌ای از برنامه‌های آموزشی تدوین‌شده برای زنان در این دوران، منطبق بر اصول و اهدافی بود که سازمان ملل متحد طی قطعنامه‌ها بی در سمنارهای مربوط به زنان تصویب می‌کرد. سازمان زنان ایران یکی از شرکت‌کنندگان ثابت برنامه‌هایی از این دست بود؛ تا جایی که سازمان ملل قصد

داشت، اداره‌ای مربوط به امور زنان با نام «زن و توسعه» را در تهران افتتاح کند که با وقوع انقلاب اسلامی لغو شد (Ibid, 1976, (472): 6; Iran National Documents and Library Organization, 297/19994).

2-5. تبعه نقش زنان و مدرن‌سازی ارزش‌ها توسط سازمان زنان ایران

بدین‌ترتیب لاریج‌لارخ بالای بی‌سوادی، تعداد زیاد زلالان و غلام فلا لا لات لادی بانو، مهم‌ترین موانع رشد و توسعه تشخیص داده شدند. در این ارزیابی‌ها، فعالیت زنان روستایی و عشایر... به همسرانشان و اقتصاد خانواده به عنوان اشتغال محسوب نمی‌شد و هدف از اشتغال، صورتی از فرایند مدرن‌شده آن بود که بی‌سوادی در درجه اول و تعداد زیاد فرزندان موانع اصلی ورود زنان به عرصه اجتماع نقش‌آفرینی در آن به صورت فعال اقتصادی بودند.

در همین راستا، در جلسات کمیته رفاه اجتماعی مربوط به برنامه چهارم عمرانی، پیشنهادهایی درباره تغییر تصویر ذهنی از زنان و پذیرش نقش‌های مدرن برای آنان داده شد که عبارت بود از: ایجاد مراکز... نه زن برای تمرکز فعالیت‌های زنان و تشکیل جلسات عمومی و برگزاری سخنرانی‌ها و نمایش فیلم‌ها برای به اصطلاح تنویر افکار بانو و شناساندن آنان با سبب زندگی نوین و برپاداشتن ضیافت‌ها و نسرت... برای کسب درآمد... تأسیس کتابخانه و قرائت‌خانه و کانون هدایت زنان و دختر... (Iran National Documents and Library Organization, 95/29311826).

بر اساس «برنامه کار جهاد زن» مصوب... سازمان ملل، طرح «اقدام ملی برای اعتلای مقام زن» تهیه شد تا در درازمدت موجبات مشارکت کامل زن ایرانی را در پیشرفت و توسعه کشور فراهم کند (Ibid, 220/17180). این طرح... شرایط خاص... دولت‌ها پیشنهاد شد و در ایران با کمک و همکاری اعضای کمیته عالی همکاری و اعضای شورای مرکزی سازمان زنان ایران در دستور کار قرار گرفت. طرح اقدام ملی ابتدا در انجمن‌های استان و شهرستان و شهر و شورای منطقه‌ای... و پیش و پرورش در تمامی کشور... بحث و نظرخواهی گذاشته شد که نهایتاً این طرح... هیئت اجرایی حزب رستاخیز مطرح و بررسی و طرح نهایی تهیه شد. برای اجرای آن، در تمام وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مسئول، کمیته‌ای به نام «کمیته طرح ملی مشارکت زنان در توسعه» تشکیل شد (Ibid, 275/589).

بدین‌ترتیب درباره چگونگی تلفیق فعالیت زنان در برنامه‌های عمرانی کشور از نظر مسائل اساسی و سنتی، اصولی مطرح شد تا بعضی از طرز تلقی‌های اجتماعی درباره زنان و مردان که امری صرفاً تاریخی و نه ذاتی قلمداد می‌شدند، از میان برود؛ بنابراین هدف، دگرگونی در نقش زن بود تا از آن طریق بتوان جامعه را تغییر

داد. آموزش و اشتغال، دو جنبه اساسی برای تغییر نقش و موقعیت زن در جامعه. ا. اده شدند. در همین راستا در پنجم و ششم عمرانی کشور، توس. می. وادآموزی در بین زنان و توجه ویژه به از میان بردن بی سوادی در بین آنان از طریق سوادآموزی تابعی و ارائه. نو از. بیون و مقام زن وسیله ابزار ارتباط جمعی، مطبوعات و کتب درسی... در نظر گرفته شدند (Ibid, 220/17180; Ibid, 275/131; 297/45372).

براین س. منظور تأمین فرصت های برابر برای مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی و اجتماعی، ایجاد تحول اساسی در نظام آموزشی ضروری دانسته شد. کلیه نگرش ها و سبب اجتماعی که مشارکت زنان را محدود می. های. نتی که تعلیم و تربیت بر مبنای جنسیت را تأکید می کرد، منسوخ و ایجاد تغییرات مطلوب در نظام آموزشی به نفع زنان ضروری عنوان اتخا. دش روهای قاطع و سازنده برای از بین بردن بی سوادی، تشویق و ترغیب سوادآموزی در حین کار، توسعه فعالیت ه. بعد از سوادآموزی، تجدیدنظر در مطالب کتاب های درسی ابتدایی و دوره راهنمایی تحصیلی و متوسطه و آوردن مطالبی در زمینه نقش مؤثر زن در جامعه و برابری زنان با مردان در فعالیت های گوناگون، گنجاندن مطالب مؤثر در نشریات آموزش و پرورش از جمله مجلات پیک و ترغیب و تشویق زنان برای انجام فعالیت های اجتماعی، فرهنگی، ملی و مهنی دوشادوش مردان و معرفی زن نادر جامعه امروز ایران، توسعه مراکز تربیت معلم دختران و افزایش سهمیه مراکز موجود به منظور. نان،. شرح حال زنان نامدار و موفق از نظر اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در کتاب های درسی و... از جمله این برنامه ها بودند (Ibid, 275/589).

به دنبال آن، به دستور اشرف پهلوی، رئیس سازمان زنان ایران. ی تحقیقاتی دامنهداری درباره نقش زن در خانواده و اجتماع به وجود آمد. د. همین راستا، با همکاری وزارتخانه های مختلف برای ارزش های جدید و نقش ها ی نوین زن ترندگذاری کردند؛ برای مثال بعضی از مطالب کتب دبستانی تعویض شدند. در کتب جدید زن فردی فعال، باهوش و متریقی معرفی شد (Weekly Bulletin of the Women's Organization of Iran, (421): 5; 1976, (448): 2).

6. طرح تجربی سوادآموزی تابعی زنان

طبق اساسنامه نظام آموزش بزرگسالان در دهه پنجاه، آموزش بزرگسالان شامل دو مرحله سه ساله به عنوان مراحل عمومی و تکمیل. بود. در مرحله عمومی، تجارب. ینه معلمات نظری و حرفه وفن در حدود تحصیلات دوره عمومی، آموزش رسمی به داوطلبان داده می شد و مرحله تکمیلی شامل مواد درسی در رشته های مختلف تخصصی بود. حداقل سن برای ورود به اولین پایه نظام آموزشی

[illegible]

در بخشنامه سال 1356 وزارت آموزش و پرور ، برنامه‌های کلاس‌های عمومی و حرفه‌ای تلفیق شدند .د برنامه‌های آموزشی کلاس‌های اول، دوم و سوم دورهٔ عموملا آموزش بزرگسالان، هفته‌ای چهار ساعت درس فنی و حرفه‌ای منظور شده بود که از این چهار ساعت، یک ساعت آن برای تدریس کتاب کار و پیشه و سه ساعت دیگر به مهارت‌های علمی، شغلی و هنری به‌طور عملی اختصاص داشت. در دورهٔ عمومی آموزش بزرگسالان از مواد درسی تعلیمات دینی و اخلاقی، خواندن و دستور زبان فارسی و عربی، دیکته و انشای فارسی، علوم ریاضی، علوم تجربی، تاریخ و جغرافیا، الامات الهماز، عیان خارجی، کار و پیشه، مسائل تربیتی و روابط اجتماعی، لارس انتخابی (مهارت‌های هذع، یرملای و تلغلای) امتحان لاتنه لالا ... رشته‌های آموزش خدمات، ماشین‌نوبسی فارسی و لاتن، بگای، شپزی و شیرین بزی، خیاطی، گل‌سازی و گل‌دوزی و ... بای دستی محلی، سوزن‌دوزی‌های محلی و حسابداری‌نیز برای زنان درنظر گرفته شده بودند (Ibid).

در سال 1352 موافقت‌نامه‌ای بین کک. CC . با . سوادى و سازمان زنان ایران درمورد طرح آزمایشی سوادآموزی تابعی به امضا رسید. سوادآموزی تابعی¹ اصطلاح . . بت که برای مشخص کردن طرح‌های بازده‌گا. . . مبه سوادآموزی تجربی جهانی به‌کار می‌رفت. استفاده از واژه تابع برای نشان دادن تبعیت . . سوادآموزی از ابعاد و هدف‌هایی جز خواند و نوشتن بود. مفه م . وادآموزی تابعی بر مبنای انسان‌گرایی علمی و ابعاد اجتماع ، اقتصادی و فرهنگی ز. عریف می‌شاز .د این و، سوادآموزی در این طرح به .موزش خواندن و نوشتن محدود

نمی‌شد، بلکه خواندن و نوشتن باید در ارتباط و در کنار هدف‌های دیگر قرار داشت که مبتنی بر تغییر ذهنیت و جهان‌بینی نوسوادان به انسان‌مداری یا عرفی و دنیوی کردن هرچه بیشتر آنان بود. افزون بر آن، در این برنامه‌ها عنصرهای گوناگون ... C. بیان، حساب، نجوم ساده، اطلاعات فنی، آمو. مدنی، هنرهای ساده ترسیمی و جز آن‌ها را نیز دربرمی‌گرفت *Weekly Bulletin of the Women's Organization of Iran*, 1974, (340): 3-4. منظر. اجرای این برنامه در سال 1353-1354 طرحی با عنوان سوادآم. تابعی زنان روستایی در شهرستان ساوه به تصویب رسید. طرح به‌طور آزمایشی به مدت دو. شش‌ماهه. اول تیر 1353 تا تیر 1354 اجرا شد (*Iran National Documents and Library Organization*, 297/45372).

برای جذب بیشتر زنان به کلاس‌های سوادآموزی و رفع موانع در برابر آنان تا برپا اندیشه شد؛ با. به این‌که. این کلاس‌ها در مناطق کمتر برخوردار و روستایی برگزار می‌شدند، تا حد امکان سعی بر استفاده از آموزگار زن بود. برای سهولت در رفت‌وآمد زنان روستایی، کلاس‌ها. سب. وز. دیک. محل. نان. بر.؛ به‌ویژه مراکز رفاه خانواده سازمان زنان در روستاها اولویت داشتند. همچنین از وسایل ارتباط جمعی، رادیو و تلویزیون و ... ذ. عنوی روحانیون برای ترغیب خانواده‌ها به فرستادن فرزندان و افراد بی‌سواد به کلاس‌ها استفاده می‌شد (*Weekly Bulletin of the Women's Organization of Iran*, 1975, (411): 3).

سرانجام به‌دلیل مشکلاتی از قبیل تعداد ناکافی داوطلب، نبود آموزگار واجد شرایط و داوطلب خدمت در محل، پراکنده‌بودن و دوربودن برخی روستاها و کاداکو قدرت بیلان ناکافی به فارسی و جز آن‌ها، 17 روستا و 33 کلاس برای آغاز فعالیت‌ها در نظر گرفته شدند (Homayounpour, 1975: 18). با توجه به اهداف طرح، واحدهای آموزشی نظیر مسئولیت اجتماعی زن دانا و نقش او در تشکیل خانواده، تنظیم خانواده، خطاطی، بهداشت مواد غذا. کشاورزی، بهداشت محیط، ... بهداشت فردی، بهداشت مسکن، بیماری‌های ر. ایا و بافندگی تدوین و در کلاس‌ها تدریس شدند (Homayounpour, 1974: 17-18). افزون بر آن، دفترچه‌های تمرین در کلاس و در خانه، پوستره‌های آموزشی و تست‌های هفتگی که اجزای تفکیک‌ناپذیر واحدهای درسی را تشکیل می‌دادند، نمونه‌های جالبی از مواد آموزشی به‌شمار می‌رفتند و نقش عمده‌ای در پیشبرد فعالیت‌های طرح داشتند (*Class Workbook for Reading, Writing and Mathematics: Family Plannig 2*, 1974).

در برنامه‌های درسی، نقش اجتماعی، سیاسی و اقتصادی آموزش فرهنگی زنان مورد نظر بود. هدف کلی، آشناسازی زنان با نقش و عملکرد زن مدرن بود. مهم‌ترین ویژگی‌های چنین زنی، استقلال مالی و عفر، فطادیت و اولویت در پرورش

استعدادها و توانا ییهای شخصی بود. در کنار آن، فراگ یریه مهارت‌های خ.اندن و نوشتن و حساب‌کردن، افزایش دانستنی‌های مربوط به نوآوری‌های فنی، آموزش تنظیم صحیح دخل و خرج و پس‌اند ، افزایش شناخت و ریک‌حقوق و .کالیف جدید، افزایش اطلاعات مربوط به وقایع روزمره و مسائل و برنامه‌های محلی را نیز شامل می‌شدند. در نتیجه همه هدف آن بود تا زنان را از چارچوب‌های ارزشی خانواده و مادری و همسری خلج‌کنند و او را با فضای تازه‌ای ک خود در آن محور بود، سازگار سازند (National Literacy Campaign Plan , 1976: 94-95).

7. نتیجه‌گیری

نوسازی . عنوان رکن اصلی و راهبردی سیاست‌های کلان ایران در دهه چهل و پنجاه سد بشد تا پس از دوره کوتاه‌مدت سلطنت رضاشاه، زنان بار دیگر محور سیاست‌گذاری‌های کلان قرار بگیرند. دستیابی به توسعه در مرکز این سیاست‌گذاری‌ها قرار داشت. از آنجا که توسعه اقتصادی زیربنای سایر عرصه‌های توسعه در نظر گرفته شده بود، بی‌سوادی معضلی بزرگ در برابر تحقق این هدف شناسایی شد. از سد وید دیگر، تغییر بنیادهای فرهنگی جامعه. از صورت سنتی به مدرن، عاملی مکمل در دستیابی به توسعه اقتصادی به م. ، با توجه به شمار بسیار زیاد زنان بی‌سواد و نقش تعیین‌کننده آنان در تغییر فرهنگی و درونی‌کردن ارزش‌های مدرن در فرزندان مملکت، مبارزه با بی‌سوادی زنان بزرگسال یکی از ابعاد مهم برنامه توسعه و نوسازی در نظر گرفته شافز. دون بر آن، دگرگونی در نقش‌ها . سنتی زن و تصویر ذهنی از او در جامعه به‌ویژه در نزد زنان، مهم‌ترین شیوه نوسازی فرهنگی تعیین شد که فقط از طریق آموزش و سوادآموزی تابعی قابل‌دستیابی بود. براین اساس، دو کلان‌طرح «آزادی زناو «ن «اعتلای مقام نز» به عنوان نقشه راه در برنامه‌های سوادآموزی زنان، واحدهای آموزشی و تربیتی این برنامه‌ها را شکل دادند. هدف از برنامه‌های سوادآموزی، علاوه بر تعلیم خواندن و نوشتن و حساب‌کردن برای کسب استقلال . اقتصادی، دستیابی به آزادی فکری و عاطفی زن از کانون خانواده و نقش مادری و آشناسازی او به وظایف و نقش‌های جدیدی بود که زن به‌مثابه یک انسان رها از بند ارزش‌های سنتی می‌توانست در آن ابراز وجود کند؛ یعنی به بازتولید فرهنگ غربی برای توسعه سبکی جدید از زندگی در جامعه بپردازد.

8. تعارض منافع

در این مقاله هیچ‌گو. . تعارض منافی وجود ندارد.

References

- Afkhami, M. (1997). Peaceful Revolution: A Review of the Activities and Achievements of the Women's Organization of Iran (1964-1979). *Iran Nameh Journal*, (59). <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/353932> (In Persian)
- Behnam, J. (1996). *Iranians and the Idea of Modernity*. Tehran: Farzan. (In Persian)
- Beigdelou, R. (2016). *The Public Diplomacy of America in Iran during the Second Pahlavi Era*. Tehran: Cultural and Artistic Institute and Publication of the Islamic Revolution Documents Center. (In Persian)
- Bylaws of the Women's Organization of Iran* (n.d.). Tehran: Women's Organization of Iran. (In Persian)
- Class Workbook for Reading, Writing and Mathematics: Family Plannig 2*. (1974). Tehran: Women's Organization of Iran. (In Persian)
- Education Regulations* (n.d.). Tehran: Legal Affairs and Parliamantary Affairs deputy. (In Persian)
- Ghasemi, A., & Noori, M. (1976). *The Fight Against Illiteracy and Adult Education*. Bijan: Research Center. (In Persian)
- Homayounpour, P. (1974). *Functional Literacy*. Tehran: Women's Organization of Iran. (In Persian)
- Homayounpour, P. (1975). *Final Report: Experimental Literacy Plan for the Advancement of Social and Economic Status of Rural Women*. Tehran: Women's Organization of Iran. (In Persian)
- Iran National Documents and Library Organization*, 64718/293; 131/275; 133441/293; 17180/220; 19994/297; 21691/297; 29311826/95; 45372/297; 46552/297; 49035/297; 51299/297; 589/275; 30805/297; 45372/297. (In Persian)
- Iranian Studies Foundation; Oral History Program (1982). *Mahnaz Afkhami; Women's Rights Activist, National University of Iran Professor, Founder of the Women's University Organization of Iran, Secretary-General of the Women's Organization of Iran (1971-1979), Minister of State for Women's Affairs and Social Affairs (1974-1977)*. Washington: Iranian Studies Foundation. (In Persian)

- Manshari, D. (2018). *The Educational System and the Construction of Modern Iran*. Translated by: E.rfan Masleh Mosleh & Mohammad M. Hossein Badamchi. Tehran: Hikmat Hekmat Sina. (In Persian)
- National Literacy Campaign Plan* (1986). Volume. Two2. Tehran: National Committee for the Global Fight aAgainst Illiteracy. (In Persian)
- Pahlavi, M. R. (1966). *The White Revolution*. Tehran: Royal Library. (In Persian)
- Pahlavi, M. R. (n.d.). *Mission for My Homeland*. Tehran: Army Printing House. (In Persian)
- Ranjbar Omrani, H. (2006). *The Women's Organization of Iran*. Tehran: Institute for Contemporary Historical Studies of Iran. (In Persian)
- Sajadi, A. (2018). An Examination of the Organization and National Programs for the Fight Against Illiteracy during the Second Pahlavi Era. *Ganjineh-ye Dar al-Funun Journal*. 1 (3-4).
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2057474>. (In Persian)
- Sajadi, A. (2019). An Analysis of the Performance of the National Committee for the Fight Against Illiteracy in International and National Fields during the Years 1965-1979. *Ganjineh-ye Dar al-Funun Journal*, 2 (5).
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2057468>. (In Persian)
- The Report of the Women's Organization of Iran* (1978). Tehran: Women's Organization of Iran. (In Persian)
- Weekly Bulletin of the Women's Organization of Iran*, 1971, (225), 2-3; 1974, (340), 3-4; 1974, (356), 2; 1974, (361), 7; 1974, (362), 3; 1974, (363), 7; 1975, (399), 2; 1975, (408), 2; 1975, (411), 3; 1975, (421), 5; 1976, (448), 2; 1976, (472), 6. (In Persian)